

Esietenduse mulje?

Lea Tormis:

Läksin etendusele väikese ebalusega, kõhklesin, kas mulle see suurejoonelisena mõeldud vaatemäng seal laval ja meie asises ajas meeldib. Esietenduse muljed olid sümpaatsed.

Age Oks ja Toomas Edur ei staaritse- nud ega bravuuritsenud, olid tehnikas perfektsed, võluvate varjunditega ning kaunitl ja siiralt poeetilised. Ka teised andsid oma võimaluste piirides parima. Oli toredaid edasiminekuid, näiteks Jane Raidma Sirelihaldjas – isikupärane ja tõesti lava valitsev.

Kostüümid on kaunid, aga lavakujundus üldiselt jättis soovida. Vana muinas- lugu ei vaja küll tänapäevaseid tehnikatrik- ke, aga väga palju võlu ja mõju andnuks spetsiifiline valgusrežiim.

Mul on üks vana ja väga ebameeldiv kogemus sellesama «Uinuva kaunitariga», kui teda meil esimest korda tehti. See oli üsna tolmune lavastus, kuigi seal olid ka head solistid. Praegune oli sellega võrrel- des elav ja sümpaatne, muidugi arvesta- des meie olemasolevaid võimalusi.

Jüri Arrak:

Ei ole spetsialist, kuid Toomas Eduri tants meeldis mulle rohkem kui Age Oksa oma. Ta ei olnud sel- lise tüüpilise meesballetitantsija moodi. Age tantsis ka suurepäraselt ja tal on baleriini kohta väga proportsionaalne keha.

Solistid olid trupist üle küll. Kindlasti aga mängis ka see suurt rolli, et nad tulid Londonist. Eestimaal on nii: kui keegi tuleb välismaalt, siis on juba eelhäälestus nii hea, et kui inimene ühe sammu lavale astub, juba kõlab kohutav aplaus.

Dekoratsioonid olid suurejoonelised. Mulle meeldis see koopaga metsa deko- ratsioon. Nii mõnedki maailma kuulsad ja paljukiidetud abstraktsed kunstnikud ei

Sündmuseks tõstetud «Uinuv kaunitar» on hüppelaud, millelt tõukuda

Tähed tuhmil taustal



Estonia balleti tõmbenumber: suurejooneline staaripaar Age Oks ja Toomas Edur «Uinuv kaunitaris».

Rahvusooperi kaks viimast hooaega on alanud suurejooneliselt ja innuka meediamelu saatel. Möödunud sügi- sel lükati teatriaasta käima Verdi mammutooperiga «Nabucco». Publikumag- netiteks pomposne kujundus, hiigelkoorid ja võimsad peaosalised – leedulanna Sigute Sto-

«Peab olema kriitik, et mõista, milline õnnistus on tulla teatrisse, kus ei kõnelda. Kus sa ei pea kuulama hooletult esitatud dialoogi, mängitsevad või teatraalselt palsutatud häälid. Su pilgu ees on üksnes plastilised figuurid, väljenduslikud žestid ja ilmed.

Minu isiklikult naudin selliseid etteasteld. Ehkki saan idealt aru, kui

Dekoratsioonid olid suurejoonelised. Mulle meeldis see koopaga metsa dekoratsioon. Nii mõnedki maailma kuulsad ja paljukiidetud abstraktsed kunstnikud ei maali kuigi palju paremini. Vahva oli veel elukas, kelle seljas nad istusid ja ringi tossutasid. Kui selline oleks sõitnud kusagil kunstigaleriis põrandal, mõni poolpaljastatud neuikene-kunstnik seal otsas, oleks see olnud suurepärase *performance*, fotod lehes ning meie kunstkriitikud oleksid sellest pikki lugulaule kirjutanud.

Siim Kallas:

Oleme vaadanud vist peaaegu kõiki ballette sellest ajast, kui ülikooli lõpetasime, nii et mingi ettekujutus on, aga neid kellegagi võrrelda siiski ei oska. Teatris pole midagi sellist näinud. Igatahes oli see maailmaklass. Age Oksa ja Toomas Eduri juures oli silmator-kav suur professionaalsus, piasjadeni viimistletus, ülitäpsus. Kuna esitantsijad olid nii kõvad, siis pingutasid kõik suure hoolega. Meile jäi väga hea mulje.

Eri Klas:

Age Oksa ja Toomas Edurit vaadates tundsin, nagu oleksin astunud oma elus tagasi vähemalt 20 aastat, Suure Teatri hiilgeaegadesse, kui seal tantsisid Plissetskaja, Vassiljev, Maksimova ja Ulanova.

Läksin Suurde Teatrisse 1969. aastal ja käisin nendega ka Pariisis ja Jaapanis. See oli maailma tipptase, mis praegusele generatsioonile on paljuski vaid muinasjutt.

Ise olen «Uinuvat kaunitari» juhatanud oma elus 18 aastat tagasi Tokyos, jaapani balletitrupi ja orkestriga. Pean ütleva, et lugu ise ei ole eriti haarav. Minu jaoks on «Pähklipureja» ja «Luikede järv» selgemad ja kaunimad balletid.

Aga ma sain väga positiivse elamuse. Seal laval ei olnud piiskagi higi. Selle asemel oli kergust ja õhulisust ning mul oli väga hea meel, et sain uuesti tunda sellise balleti lummust ja võlu.

See laval teatimaasta kaunis vana mammutooperiga «Nabucco». Publikumagnetiteks pomposne kujundus, hiielkoorid ja võimsad peaosised – leedulanna Sigute Stonyte ja tollane vanemuislane Jassi Zahharov.

Tänavu tegi Estonia panuse balletile. 19. septembril esietendunud «Uinuv kaunitar» on sisuliselt «Nabuccoga» sama suurusjärgu katsetus. Tõmbenumbriteks taas akadeemiline klassika ning suurejooneline staaripaar Age Oks-Toomas Edur.

Tõepoolest – staarid õigustavad nende ümber kohunud furoori. Oksa-Eduri tants on tehniliselt täpne, poosid lõpetatud, üleminekud ülikiired. Nii virtuoosne tantsupaar pole Estonia laval ilmselt varem esinenud.

Kui aga esipaari ülikriitiliselt suhtuda, siis kerkis «Uinuva kaunitari» etendusel siiski üks kahtlusenoot. Kes sattusid möödunudkevadisele balletikooli juubelikontserdile, mäletavad, kuidas lummas saali Oksa-Eduri briti klassikalisele balletile omane lihvitud nappus. Ei ühtki liigset peapööret, noogutust, silmapilgutust. «Uinuv kaunitaris» näis, et miski sellest on kadunud. Seekord aimus Age Oksa Auroras piisk eneseimetlust ja tehniliste nipide eksponeerimist.

Ja veel – «Uinuvat kaunitari» vaadates sain üsna täpselt aru, mis nimelt on toonud Toomas Edurile Inglismaal kaks Laurence Olivier' artistlikkuse-auhinda. Sedavõrd vaba lavalolemist ja lummatvat lihtsust ühes tehnilise täiuslikkusega ei kohta ka maailmalavadel kuigi sageli.

Seega – staarid kandsid neile tehtud panuse auga välja. Kinnitasid oma renomeed ja töid Estonia Teatrile vaieldamatult rohkem plusspunkte kui nende kohaletoomine maksma läks.

Fantaasiavaene kirju kava

See, mis toimus Oksa-Eduri taustal, on paraku hoopis vastuolulisem ja kriitilisusele häälestav.

Enn Suve Estonia-lavastus ei suutnud klassika üleajalisust kuigivõrd tõestada. Miks? Asi ei ole muinasjutus. «Okasroosikest» loeti sajand tagasi ja loetakse arvatavasti ka kahe sajandi pärast. Asi on libretos. Tänapäeval näib see värviline melu, mis 107

teatraalselt paisutatud hääli. Su pilgu ees on üksnes plastilised figuurid, valjendusiikud žestid ja ilmed.

Minu iskiilkult naudin selliseid etteasteld. Ehkki saan ideaalselt aru, kui raske on sõnadeta edasi anda lihtsaimatki teemat.

Minu nooruspäevil võis selle raskuse ületada, võttes lavateose aluseks mõne tuntud loo. Tänapäeval ei tea mitte keegi mitte mingeid lugusid. Kui te näiteks toote lavale «Uinuva kaunitari», siis võite kindel olla, et publik ei tea mitte süžeed, vaid peosatäitja aadressi, tema palganumbrit, tema järgmist lepingut, tema lemmikharrastusi ja lemmikkoerakese nime.»

George Bernard Shaw, 1897

aastat tagasi paberile pandud, kaunistest ajast-arust.

Mis ei tähenda, et «Uinuvat kaunitari» enam kuidagimoodi lavastada ei saaks. Üks võimalus on karpida libretot, jättes alles süžee arenguks hädavajalik osa ja loobuda suuresti kontsertlikest vahepaladest. Seda teed ei ole Enn Suve lavastus läinud. Alles on pikad ja igavad pantomiim-stseenid, nagu ka kogu kirju kava Punamütsikese, Tuhkatriinu ja Sinilinnuga.

Võib minna ka suisa vastupidist teed – loobuda muinasjutu jutustamisest ja keskenduda tantsule. Pakkuda säravat tantsupillerkaari, fantaasiarikast koreograafilist teksti. Keskenduda klassikalise tantsu ilule. Paraku on «Uinuv kaunitar» ka sellest lahendusest kaugel. Balleti koreograafiline keel on vähenõudlik, ebahuvitav, liigutuste arsenal piiratud. Korduvad ühed ja samad visuaalselt igavad kombinatsioonid.

Parukad, toss ja põgenenud orkester

Efektse lavastuse sünnile töötab suuresti vastu ka balleti välisilme – maitse(tuse) piiril balansseerivad helerohelise-heleroosa ühendused kostüümides, õukondlaste absurdsed puudliparukad (kunstnik Riina Vanhanen).

Rääkimata olematust valgusrežiist – ärevust rõhutab vilkumine, unenäolisust markeerib pimedus ja eesti laval üliekspluuteeritud toss.

Ka Estonia orkester, kes kuuldavasti suu-

dab oma kontsertesinemistel imesid teha (näit Montserrat Caballé'd saates) ei hiilunud kodumajas millegagi (dirigent Jüri Alperen). Orkestriaugust kostis hetkiti kaunis kõrvakriipivaid kääksatusi. Ja veel – ei ole küll üheski akadeemilises ooperimajas näinud, et lõpukummarduste aegu, kui staarid naeratades ovatsiooni vastu võtavad, oleks orkestriauk juba tühjaks jooksnud. Mage pilt.

Hüppelaud

On's «Uinuv kaunitar» läbikukkumine, ebaõnnestunud suurprojekt? Hoopiski mitte. Estonia Teatrile ja eriti balletitrupile on see vaieldamatu teetähis. «Uinuv kaunitar» toob saali ilmselt hulga inimesi, kes balletist suurt midagi arvata ei oska. Juba asjaolu, et 3 esietendust olid kuu aega varem välja müüdnud, tõestab, et kultuurisündmus on «Uinuv kaunitar» kindlasti. Kuigi tulemus võinuks olla veel parem ja täiuslikum.

Samas on «Uinuv kaunitar» andnud Estonia balletile võimaluse end tõestada, oma väärtustele väärilist tähelepanu tõmmata. Sündmuseks tõstetud «Uinuv kaunitar» on hüppelaud, millelt tõukuda. Ja jääb ainult lootat, et eelolevasse hooaega planeeritud järgmised kaks balletilavastust – New Yorgi avangardkoreograafia õhtu ning Mai Murdmaa «Romeo ja Julia» – suudavad seatud latti ülespoole kergitada.

KADI HERKÜL